

πολιτισμός

Αναδιφώντας το χθες (239)

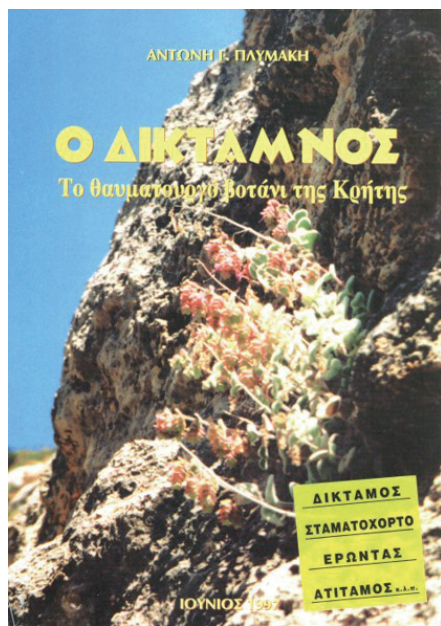
■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αντώνης Πλυμάκης: Γνωριμία με το έργο και την προσφορά, παλιότερη και νεότερη, ενός σπουδαίου Κρητικού (II)

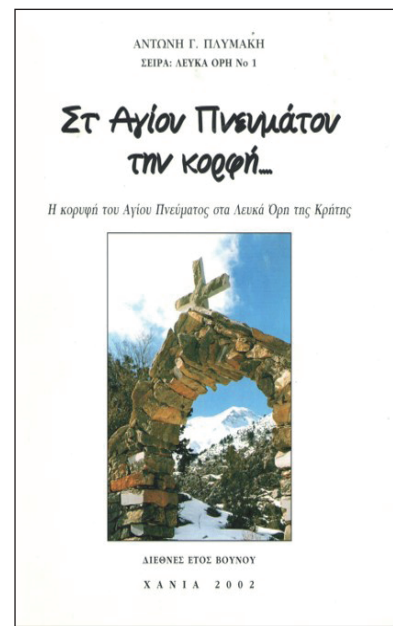

σταντίνος Φουρνάρης. Στην εκδήλωση συμμετείχε μίσημι εκατοντάδα Χανιωτών, οι οποίοι τη χαρακτήρισαν υψηλού επιπέδου, όπως και ήταν όντως. Παραθέτω τη συνέχεια και το τέλος του κειμένου της εισήγησής μου, μαζί με μέρος του φωτογραφικού υλικού που πρόβαλα.

Συνεχίζω σήμερα, συντομυμένη κατ' ανάγκη, την εισήγηση που πραγματοποιήσα ο περασμένο Σάββατο 5 Νοεμβρίου στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων, στα πλαίσια της εκδήλωσης του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης κατά την οποία παρουσιάστηκαν δυο σημαντικές νέες συλλογές του. Πρόκειται για τη «Συλλογή Αντώνιου Γ. Πλυμάκη (1935)», που παρουσίασε ο ίδιος, και τη «Συλλογή Ιωάννη Ν. Μάντακα (1930-2020)», την οποία παρουσίασε ο προϊστάμενος του Αρχείου Κων-

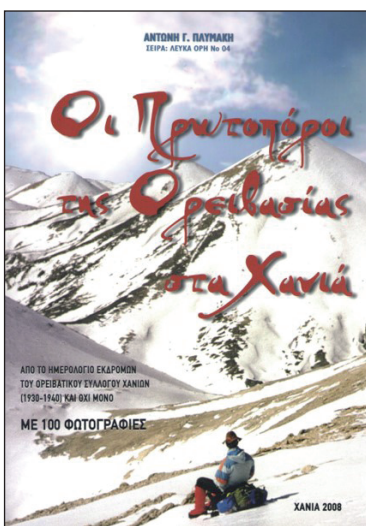
«Μεσολάβησε διάστημα έξι ετών, μέχρι το 1997 που κυκλοφόρησε το βιβλίο «Δίκταμος, το θαυματουργό βοτάνι της Κρήτης». Με το βιβλίο αυτό ο Πλυμάκης πέρασε από τον τομέα των μικρών σ' εκείνο των ολοκληρωμένων εκδόσεων. Εδώ φάνηκε πια η πολυσυλλεκτικότητα και η παράλληλη ικανότητα να διαρθρώνει αποτελεσματικά το υλικό του. Ακολούθησε το 2001 ένα πρωτότυπο βιβλίο, που απετέλεσε στη συνέχεια πηγή έμπνευσης για παρόμοια ανά την Ελλάδα, με τον τίτλο «Προσκυνητάρια στην Κρήτη». Εδώ η φωτογραφική ματιά, πολύ σημαντική για την υπόσταση του Αντώνη Πλυμάκη, ενώθηκε με τη θρησκευτική αλλά και με τη λαογραφική, για να δώσουν ένα σύνολο όχι μόνο πρωτότυπο αλλά και τερπνό.

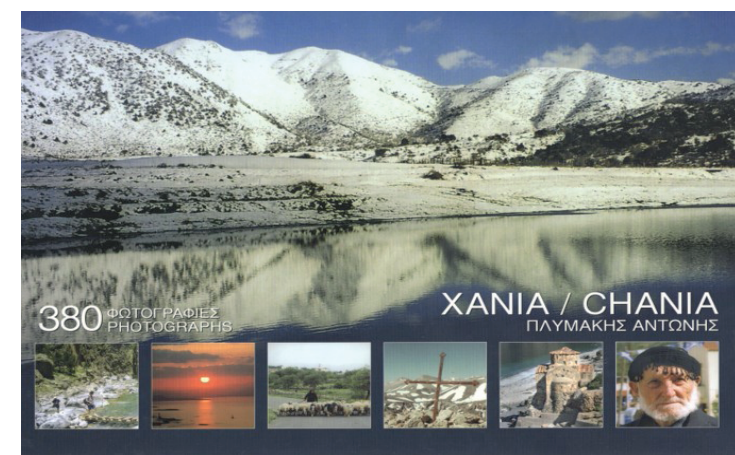
Το 2002 επανήλθε στην πρώτη του αγάπη, την ορειβασία, με το βιβλίο «Στ' Αγίου Πνεύματος την κορφή». Αναφέρεται στην κορυφή Αγίου Πνεύματος του Πεμονιανού-Μελιδονιανού Αοριού. Η απορία του πώς μια βουνοκορφή όχι από τις ψηλότερες ή τις εντυπωσιακότερες μπορεί τελικά να γεμίσει ένα ολόκληρο βιβλίο, απαντάται με το συγκεκριμένο, το οποίο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ακόμα και περιηγητικό στις διατυπώσεις και περιγραφές του. Το ίδιο ισχύει και για το βιβλίο του 2003 «Θησαυροί στο Ακρωτήρι Μελέχας των Χανίων», που αναφέρεται στο Ακρωτήρι κι είναι προσανατολισμένο περισσότερο στους σπηλαιολογικούς του θησαυρούς.

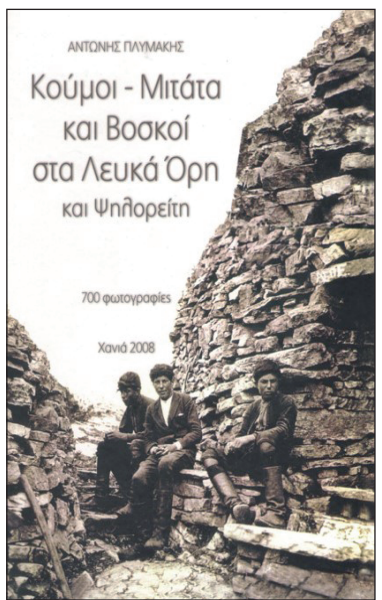
Ένα αντίστοιχο βιβλίο ήταν το 2003 εκείνο με τον τίτλο «Τα Κεραμιά και η Κεραμιανή Μαδάρα», που έκανε γνωστούς τους φυσικούς θησαυρούς μιας σχετικά απομονωμένης ανθρωπογεωγραφικής ενότητας των Χανίων. Δεν παρέλκει νομίζω του θεματός μου να υπενθυμίσω ότι οι Κεραμιανοί τον τίμησαν αργότερα με το παραπάνω, ενωτικά και περήφανα, κατά τον ετήσιο εορτασμό της Ημέρας Τουρισμού τον Σεπτέμβριο του 2015. Ενδιάμεσα παρουσίασε το πρώτο από τα τρία σημαντικότερα βιβλία του. Το 2002 κυκλοφόρησε το βιβλίο «Σπήλαια στα Χανιά», σε έκδοση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Χανίων. Το βιβλίο χωριζόταν σε τρία μέρη, στα σπήλαια ιστορίας και θύσας, στα σπήλαια λατρείας, αρχαίας και χριστιανικής, και στα σπήλαια φυσικού κάλλους. Ήταν το πρώτο του είδους που σε πανελλήνιο επίπεδο. Το 2005 έδωσε στην κυκλοφορία το βιβλίο με τον τίτλο «50 χρόνια στα Χανιώτικα Σπήλαια», γιορτάζοντας τις πέντε δεκαετίες που είχαν περάσει από το 1955, που πρωτομήκε στα σπήλαια. Το βιβλίο αυτό αποτελεί ένα ημερολόγιο, μερικές φορές ακόμη και ανά έτος, των δραστηριοτήτων της ομάδας.

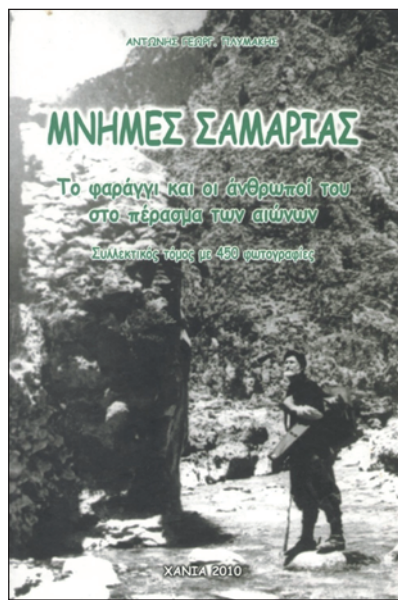
Όμως φαίνεται ότι είχε έρθει η σειρά της χανιώτικης ορειβασίας να ζηλέψει. Το 2008, αποτελώντας πια τον καταξιωμένο ιστορικό των εξερευνήσεων της χανιώτικης φύσης, ακολουθώντας τον ίδιο δρόμο με την ιστορία της σπηλαιολογίας, προχώρησε στην έκδοση του βιβλίου «Οι πρωτοπόροι της ορειβασίας στα Χανιά». Πρόκειται για μια έκδοση 156 συνολικά σελίδων, με 100 φωτογραφίες, που αναφέρεται

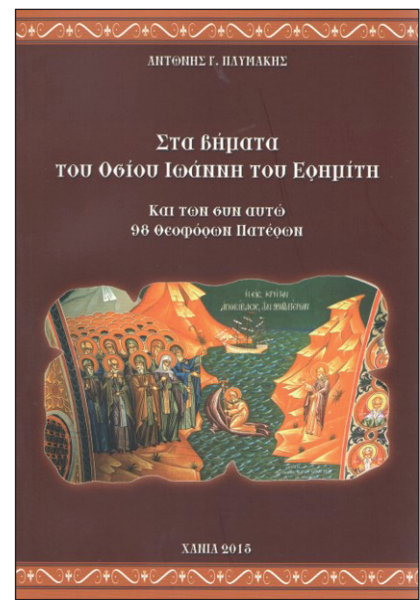
να τον ίδιο χρόνο, 2008, κυκλοφόρησε ένα ακόμα εξειδικευμένο βιβλίο, «Τα Σφακιά των φαραγγίων και των σπηλαίων». Αυτό ξεκινά μ' ένα κατατοπιστικό ειδικά σχεδιασμένο χάρτη με - ούτε λίγα ούτε πολλά - 19 φαράγγι και 13 «φαραγγούλια», όπως τα ονομάζει ο ίδιος.

Προβληματίζεται κανείς πώς μετά απ' αυτά τα δύο εξαιρετικά στο είδος τους βιβλία, θα μπορούσε να προσθέσει ένα ακόμα, που το λιγότερο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί βιβλίο αναφοράς. Είναι η κορωνίδα της μέχρι σήμερα προσφοράς του, μαζί με το επόμενο για τη Σαμαριά. Κι αυτό όχι ασφαλώς μόνο λόγω μεγέθους: 638 σελίδες και 700 φωτογραφίες, που το ζωντανεύουν και το αισθητοποιούν, αλλά γιατί ήρθε να καλύψει ένα ουσιαστικό κενό στη βιβλιογραφία, τη σχετική με τον ελληνικό και ιδιαίτερα με τον κρητικό κτηνοτροφικό πολιτισμό. Τίτλος του: «Κούμοι και μπάτα στα Λευκά Όρη και στον Ψηλορείτη». Πατώντας γερά πάνω στις υπάρχουσες μελέτες και ερευνώντας το θέμα του επί σειρά δεκαετιών, ήρθε να το παρουσιάσει απ' όλες του τις πλευρές, πολυεπίπεδα, συνολικά.

Ακολούθησε δύο χρόνια αργότερα το επίσης εμβληματικό «Μνήμες Σαμαριάς». Θα μου επιτρέψετε να μην αναφερθώ εδώ περισσότερο σ' αυτό, το έχω κάνει άλλωστε σε άλλους τόπους, μεταξύ των οποίων και στον πρόλογο του βιβλίου. Θα μου επιτρέψετε όμως ν' αναρωτηθώ, μαζί σας, πώς ένας άνθρωπος σε σχετικά προχωρημένη ηλικία κατορθώνει να προσφέρει τέτοιας ποιότητας έργο σε τόσο λίγο χρόνο. Η απάντηση δεν είναι δύσκολη: Το αποτέλεσμα αυτό προκύπτει σήμερα συσσωρευτικά, επειδή προηγήθηκαν πέντε σχεδόν δεκαετίες ύπαρξης μέσα στους ερευνηόμενους χώρους, προσεκτικής παρατήρησης, καταγραφής, μελέτης και προβληματισμού του συγγραφέα.

Ακολούθησαν δύο ακόμα βιβλία, το 2011 εκείνο με τον τίτλο «Περισσότερο από μισό αιώνα πριν». Οι υπότιτλοι «Μαδαρίτικες και άλλες αναμνήσεις» και «Αποσπάσματα από ημερολογιακές σημειώσεις των ετών 1952-1956 του Αντώνη Πλυμάκη» δείχνουν και την αυτοβιογραφική του κατεύθυνση, τη σχετική πάντα με τη χανιώτικη φύση. Το βιβλίο κοσμείται από σπάνιο φωτογραφικό υλικό. Το 2015 κυκλοφόρησε το βιβλίο «Στα βήματα του Οσίου Ιωάννη του Ερημίτη», το οποίο θα μπορούσαμε να κατατάξουμε στους τομείς της θρησκευτικής λαογραφίας αλλά και της ιστορίας. Στο πρώτο του μέρος και μετά από το βιογραφικό του Οσίου, που έζησε στις αρχές του 16ου αιώνα, το βιβλίο ακολουθεί, όπως άλλωστε το αναγράφει και στον τίτλο του, τα βήματά του οσίου και των συν αυτών 98 θεοφόρων πατέρων, από την Αίγυπτο στην Κύπρο και στην Κρήτη.

Αν όμως νομίζουμε ότι το έργο του περιορίζεται σ' αυτά κάνουμε λάθος. Μεγάλο μέρος των δυνάμεών του απορροφάται από την καθημερινή σχεδόν αρθρογραφία του στα Χανιώτικα (και σπανιότερα στα Ρεθεμνιώτικα) Νέα, σε θέματα ιστορίας, λαογραφίας, ορειβασίας, τουρισμού και - μερικές φορές - τρέχουσας πολιτικής. Έχουμε να κάνουμε δηλαδή μ' έναν ενεργό πολίτη, που δε διστάζει όχι μόνο να εκφράζει τη γνώμη του, συχνά ενάντια στο ρεύμα, αλλά και να δίνει μάχες σε θέματα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, με βαρύ μερικές φορές προσωπικό κόστος. Προ ετών τελείωσε την καταλογογράφηση της μεγάλης λαογραφικής συλλογής που έχει συγκροτήσει. Πρόσφατα επίσης τελείωσε η καταλογογράφηση του πλούσιου και μοναδικού υλικού από τις σπηλαιολογικές του δραστηριότητες, που καλύπτουν χρονικό διάστημα πολλών δεκαετιών. Θέλω να πιστεύω ότι και η συλλογή αυτή θα προσφερθεί στο ΙΑΚ, ώστε να διασφαλιστεί και να είναι προσβάσιμη στους ενδιαφερόμενους, σπηλαιολόγους και ερευνητές.

τότε Αντώνης είχε την πρόνοια να περιουλέξει το πεταμένο στο πεζοδρόμιο αρχαιολογικό υλικό, να το διαφυλάξει ακεραίο και να το παραδώσει το 2016 στο Αρχείο. Πρόκειται δηλαδή για 1718 πρωτότυπα έγγραφα μιας από τις δυσκολότερες περιόδους του ελληνικού κράτους. Οι ακραίες χρονολογίες του υλικού είναι τα έτη 1945 και 1961. Εξυπακούεται ότι για λόγους πολιτικο-κοινωνικής ευαισθησίας η πρόσβαση στο αρχαιολογικό αυτό υλικό επιτρέπεται μόνο με υπεύθυνη δήλωση περί προστασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

Πρόσφατα επίσης, μόλις το 2016, έγινε γνωστή μια ακόμα συλλογή του, η οποία μας έδωσε την ευκαιρία να βρισκόμαστε σήμερα εδώ και να τον τιμούμε για την παράδοση της στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης. Το υλικό της το είχε βρει και διασώσει, πεταμένο σε σκούτες στο πεζοδρόμιο μπροστά από το πολιτικό γραφείο του Παύλου Γύπαρη, μετά το κλείσιμό του. Το γραφείο στεγαζόταν στην οδό Χαριλάου Τρικούπη, δυτικά του Σταδίου Χανίων. Παραδίπλα από το γραφείο του Γύπαρη στεγαζόταν το Ταξιδιωτικό Γραφείο του του πατέρα του Γεωργίου Πλυμάκη (εικόνα). Ο νεαρός, δεκαπεντάχρονος σχεδόν, να τον πατέρα του Γεωργίου Πλυμάκη (εικόνα). Ο νεαρός, δεκαπεντάχρονος σχεδόν, να τον πατέρα του Γεωργίου Πλυμάκη (εικόνα). Ο νεαρός, δεκαπεντάχρονος σχεδόν, να τον πατέρα του Γεωργίου Πλυμάκη (εικόνα).

Πώς θα αξιολογούσαμε το αρχαιολογικό αυτό υλικό; Το έχει κάνει η διοίκηση του Ιστορικού Αρχείου Κρήτης, η οποία σημειώνει ότι «η Συλλογή Αντώνη Γ. Πλυμάκη θεωρείται μία από τις σημαντικότερες ιστορικές συλλογές που απέκτησε το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης τα τελευταία τριάντα χρόνια, με δεδομένο ότι πολλά αρχεία της εποχής του Εμφυλίου παραμένουν κλειστά, απρόσιτα στους μελετητές». Σημειώνει επίσης τις ευχαριστίες: «Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης του εκφράζει τις ευχαριστίες του για τη δωρεά του αρχαιολογικού υλικού και γενικότερα για τη συμβολή του στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και πιστεύει ότι η προσφορά του αυτή θα παρακινήσει και άλλους συμπολίτες για να πράξουν το χρέος τους, συμβάλλοντας στην πληρέστερη γνώση του παρελθόντος και στην ανάδειξη της ιστορίας του τόπου μας.

Τελειώνοντας θα πρέπει να σημειώσω ότι ανάλογες δωρεές έχει κάνει ο Αντώνης Πλυμάκης και προς την Εφορεία Αρχαιοτήτων, μόνο που εκείνες έγιναν κατά περιόδους και δε μπορούν να συγκροτήσουν ιδιαίτερη συλλογή, όπως στην περίπτωση του Ιστορικού Αρχείου. Αυτό είναι σε αδρές γραμμές το μέχρι σήμερα έργο του. Έργο πληθωρικό, έργο πρωτότυπο, έργο ουσιαστικό, έργο που τιμά τα Χανιά και την Κρήτη ολόκληρη. Ένα έργο που απαιτούσε ιστορική συνείδηση, πάνω απ' όλα, αλλά και σεμνότητα, κι εκείνο που αλλού ονομάζουν αφοσίωση και εμείς εδώ στην Κρήτη «κουζουλάδα». Κύριε Πλυμάκη, σ' ευχαριστούμε για όλα, ιδιαίτερα για την προσφορά σου στο Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, και σου ευχόμαστε να είσαι πάντα δημιουργικός και δοτικός.

Τι γίνεται άραγε με τα καθ' ημάς;

Αυτά εισηγήθηκαν στην εκδήλωση για τη Συλλογή που παραδόθηκε πριν από έξι χρόνια και αναρωτιέμαι τι γίνεται με τη Συλλογή Εκκεκάρη, η δωρεά της οποίας ξεκίνησε από το 2012, πριν δηλαδή από μια δεκαετία. Τι μέρος της άραγε έχει καταλογογραφηθεί και ανεβεί στα ράφια και πώς θα συνεχιστεί η διαδικασία αυτή, που φαίνεται να έχει κολλήσει στη μίσημι χιλιάδα, σε κάτι δηλαδή παραπάνω από το ένα δέκατο; Μήπως θα πρέπει να βρεθούν χορηγοί ή και να ανοιχτεί ερανοικός κατάλογος, για να μη παραμείνει στο μεγαλύτερο μέρος της στα υπόγεια, με τους γνωστούς και στο Ρέθυμνο κινδύνους των πλημμυρών και των οπασμένων υδραυλικών; Να βρεθούν χρήματα, προκειμένου να προσληφθούν βιβλιοθηκονόμοι να συνεχίσουν το έργο της - αναγκαίατατατης δυστυχώς - Αθηνάς Βερνάρδου; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται υπεύθυνη ενημέρωση, τόσο από τη διεύθυνση όσο και από τον πρόεδρο του εποπτικού συμβουλίου, οι οποίοι, θέλω να πιστεύω ότι αντιλαμβάνονται το μέγεθος των ευθυνών τους, απέναντι τόσο στον δωρητή και την οικογένειά του όσο και στην Κρήτη συνολικά.

